

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

Προσφυγικοί Συνοικισμοί Ποντίων στην Πόλη της Θεσσαλονίκης
Χωρική, Κοινωνική και Περιβαλλοντική Ισορροπία
στο Άνισο Παιχνίδι της Ανάπτυξης

Στέλλα Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Καθηγήτρια Ε. Παναγιωτάτου (επιβλέπουσα), Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Αν. Καθηγήτρια Σ. Αυγερινού, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Δ. Ρόκος, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η αστικοποίηση του μεγαλύτερου τμήματος του ελληνικού χώρου είναι απόρροια της σταδιακής ένταξης στο σχέδιο πόλης, αυθαίρετα δομημένων περιοχών. Οι κάτοικοι των περιοχών αυτών είναι στην πλειοψηφία τους πρόσφυγες ή εσωτερικοί μετανάστες και κατά κανόνα, ανήκουν στα ασθενέστερα εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού. Επιλέγουν (ή ωθούνται) (σ)τη λύση της αυτοστέγασης, εξαιτίας της αδυναμίας (ή της επιλογής) της υφιστάμενης αναπτυξιακής πολιτικής να (μην) ικανοποιήσει τις στεγαστικές τους ανάγκες.

Στις κοινωνικές ομάδες που καταφεύγουν σ' αυτό τον τρόπο στέγασης ανήκει η πλειοψηφία των Ποντίων ομογενών, που προέρχονται από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και αναζητούν μόνιμη εγκατάσταση στον Ελλαδικό χώρο, τις τελευταίες δεκαετίες. Ο χώρος της Θεσσαλονίκης, πόλη της οποίας η πολεοδομική ιστορία έχει γραφεί από τη δημιουργία αυθαίρετων προσφυγικών οικισμών, εξακολουθεί να προσελκύει Πόντιους ομογενείς, μέχρι σήμερα. Στη δυτική περιοχή της περιαστικής ζώνης, η ύπαρξη τριών ποντιακών οικιστικών θυλάκων, αυθαίρετα δομημένων, επιτάσσει την αναγκαστική επέκταση της πόλης. Παράλληλα, υπενθυμίζει τις συνθήκες περιθωριοποίησης τις οποίες οι Πόντιοι ομογενείς βιώνουν, στην προσπάθειά τους να ενσωματωθούν στον αστικό χώρο. Η γλώσσα, η εργασία και η πολιτισμική ιδιαιτερότητα συνθέτουν τους παράγοντες που ορθώνουν το φράγμα της κοινωνικής απομόνωσης.

Προκειμένου να διερευνηθεί σε βάθος το πολυδιάστατο αυτό ζήτημα επιλέγεται ως μελέτη περίπτωσης, ο ένας από τους τρεις συνοικισμούς, η Ευξεινούπολη. Ο συνοικισμός διανύει

ήδη τον δέκατο χρόνο της ύπαρξής του. Χωροθετημένος ανάμεσα σε διάσπαρτα εγκατεστημένες μονάδες μεταποίησης, με σχεδόν αποκλειστική χρήση την κατοικία και βασικές ελλείψεις σε έργα υποδομής, κουβαλά την αποστροφή των ίδιων των κατοίκων – δημιουργών του. Περισσότερο ακόμη, αντανακλά τις διαχρονικές πολιτικές επιλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης, τις κατευθύνσεις της εθνικής πολιτικής, τη νοοτροπία της τοπικής κοινωνίας.

Με αφετηρία δευτερογενείς κυρίως πηγές και προσωπική γνώση του θέματος στήνονται δύο αρχικές υποθέσεις εργασίας και τα βασικά θέματα γύρω από τα οποία θα περιστραφεί η διερεύνηση. Οι δύο άξονες στους οποίους κινείται η πορεία της διερεύνησης εστιάζουν στο θεσμικό πλαίσιο και τις υλοποιημένες δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης και στις χωροκοινωνικές συνιστώσες που έχουν συντελέσει στη δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού. Εξετάζονται ταυτόχρονα, η πολιτική την οποία η τοπική αρχή ακολουθεί, σε όλη τη διάρκεια από την δημιουργία του συνοικισμού μέχρι σήμερα και η ερμηνεία των στοιχείων που συνθέτουν την ταυτότητα του προσφυγικού μικρόκοσμου. Η έρευνα πεδίου, η οποία πραγματοποιείται με ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις που απευθύνονται τόσο στον προσφυγικό πληθυσμό, όσο και στους τοπικούς φορείς και με τη συλλογή αρχειακού υλικού, κινείται παράλληλα ανάμεσα στους δύο βασικούς άξονες. Στοιχεία που προκύπτουν από την επαφή με τους πρόσφυγες, ανατροφοδοτούν την έρευνα στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και αντίστροφα. Τελικός, σκοπός είναι η αντιπαράθεση των απόψεων, η διαπίστωση των αδυναμιών και των ελλείψεων της σημερινής πολιτικής, και η εξαγωγή συμπερασμάτων για τη μελλοντική εξέλιξη και τις δυνατότητες προοπτικής, ικανών να στήσουν το θεωρητικό πλαίσιο μιας διαφορετικής, αναπτυξιακής πολιτικής, στον τομέα της ένταξης των Ποντίων ομογενών στον ελληνικό χώρο.

Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου καταλήγει σε πολύ σημαντικά συμπεράσματα. Παρά το γεγονός ότι το θέμα των ομογενών απασχολεί τη χώρα εδώ και δεκαετίες, εντούτοις δεν έχει υπάρξει ακόμη μία σταθερή και αποτελεσματική πολιτική, αντιμετώπισής του. Το έργο της υποδοχής και της ομαλής κοινωνικής ένταξης των Ποντίων ομογενών αναλαμβάνουν, κατά καιρούς, διάφοροι φορείς. Υλοποιούν δράσεις αποσπασματικά, ενώ συχνά διακόπτεται η λειτουργία τους και τη σκυτάλη παραλαμβάνει κάποιος άλλος φορέας. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων λήψης αποφάσεων είναι απaráμιλλη. Οι περισσότερες δράσεις που πραγματοποιούνται έχουν χαρακτήρα μερικό, δεν αντιμετωπίζουν σφαιρικά το πρόβλημα και τελικά παραμένουν αναποτελεσματικές. Η περιοχή μελέτης αποτελεί παράδειγμα αδυναμίας, της τοπικής αρχής, να ελέγξει την παράνομη κατάτμηση και πώληση της γης και την άμετρη οικοδόμηση, σε αντίθεση με τους στόχους που η ίδια θέτει. Περισσότερο ακόμη, αναδεικνύει την απραξία των οικείων ΟΤΑ, να κινήσουν οποιαδήποτε διαδικασία άμεσης επίλυσης του ζητήματος. Τις δυσμενείς επιπτώσεις της αυθαίρετης δόμησης επωμίζεται τόσο η ίδια η πόλη, όσο και οι Πόντιοι πρόσφυγες.

Η έρευνα έφερε στην επιφάνεια τις συνθήκες κοινωνικής περιθωριοποίησης τις οποίες βιώνουν οι Ρωσοπόντιοι, στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία.

Οικονομικά αδύνατοι, μετανάστες και πρόσφυγες που αναζητούν στην Ελλάδα ένα ελπιδοφόρο αύριο, εγκαθίστανται τον πρώτο καιρό κοντά σε φίλους και συγγενείς. Από αυτούς θα πάρουν την απαραίτητη υποστήριξη και καθοδήγηση, που η πολιτεία δεν τους παρέχει. Σε ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, παραμονή που διαρκεί κάποια χρόνια, με σκληρή δουλειά, άσχετη συχνά με προηγούμενες γνώσεις και ικανότητές τους, προσπαθούν να μαζέψουν χρήματα, να μάθουν ελληνικά, να καταλάβουν πως λειτουργεί η νέα τους πραγματικότητα. Η αγορά του οικοπέδου και η ανέγερση της κατοικίας τους, με ιδιοκατασκευή, δίνει τέλος στην αγωνία να ριζώσουν στον τόπο. Αγωνία που απορρέει από συνεχείς εκπατρισμούς και μεταναστεύσεις. Στη μοναχική τους πορεία, οι Πόντιοι πρόσφυγες, διεκδικούν μερίδιο σε μια κοινωνία που θέτει φραγμούς και στέκει επιφυλακτική απέναντι στην ετερότητα.

Η έρευνα πεδίου αναδεικνύει τους βασικούς τομείς – κλειδιά, οι οποίοι καθορίζουν την διαδικασία ένταξης των ομογενών, στην ελληνική κοινωνία. Με βάση τον εντοπισμό των αδυναμιών της υπάρχουσας αναπτυξιακής πολιτικής και με γνώμονα τα αποτελέσματα της έρευνας, η εργασία στήνει τις κατευθύνσεις ενός πλαισίου πολιτικής, θέτει περισσότερο εξειδικευμένους στόχους και τεκμηριώνει την ανάγκη ύπαρξης ενός παρατηρητηρίου, με σκοπό την διαχρονική παρακολούθηση, ενημέρωση και έλεγχο της διαδικασίας ένταξης των ομογενών, στον Ελλαδικό χώρο.